Mr Ivan Joksić
zaposlen je u Pravnoj službi ATP „Morava” AD
Vrnjačka Banja

RESTORATIVNA PRAVDA U SVETLU ALTERNATIVNOG REAGOVANJA NA KRIMINALITET MALOLETNIKA*

SAŽETAK: Razlozi kojima se autor rukovodio kada je za temu uzeo restorativnu pravdu tiču se njenog uticaja na uvođenje alternativnih mera prema maloletnicima. U radovima mnogih autora¹ ističe se da su elementi restorativne pravde u našem krivičnom pravu sadržani u alternativnim merama koje se izriču prema maloletnicima (vaspitni nalozi). Da bi bolje razumeli pojam, pravnu prirodu, osnovne elemente alternativnih mera prema maloletnicima potrebno je jasno označiti pojam i sadržinu „restorativne pravde”, što nije ni malo lak zadatak, prvenstveno zato što ne postoji sveobuhvatna definicija restorativne pravde u krivičnom pravu. Uostalom, restorativnu pravdu nije moguće ni pojmovno odrediti, jer se ista može posmatrati kao: pokret, model, paradigma, ideja, pristup...²

Autor je mišljenja da je uvođenje alternativnih mera prema maloletnicima u naše krivično zakonodavstvo pionirski poduhvat, koji je posledica narastajućeg uticaja restorativne pravde na većinu krivičnih zakonodavstava u regionu. Alternativne mere su iznikle na temelju restorativne pravde i kao takve verno odražavaju njene osnovne principe. Zato je potrebno pitanje alternativnih mera prema maloletnicima posmatrati u svetlu restorativne pravde.

Ključne reči: restorativna pravda, retributivna pravda, maloletnici, alternativne mere, javni tužilac, zakon

* Rad primljen: 8. 05. 2009. godine.

¹ O tome u svojim radovima pišu: dr Dragan Jovašević, dr Obrad Perić, dr Milan Škulić, mr Ivana Stevanović, i dr.

² Mr Sanja Čopić, *Pojam i osnovni principi restorativne pravde*, Temida, br. 1, 2007. godine, Beograd, str. 27.

1. Pojam i principi restorativne pravde

Poslednjih decenija prošlog veka retributivni način državne reakcije na kriminalitet zapao je po mišljenju mnogih teoretičara u ozbiljnu krizu. Porast kriminaliteta na svim nivoima, a naročito kod najmlađe populacije, zahteva promene u sistemu sankcionisanja maloletnih delinkvenata. U prilog tome govori činjenica da alternativne mere reagovanja na kriminalitet (poput uslovne osude, sudske opomene) ne daju u praksi očekivane rezultate. Traži se novi oblik društvenog odgovora na kriminalitet oličan u novom načinu gledanja na krivično pravo i kriminologiju. Pojava restorativne pravde baca novu senku na dosadašnja dostignuća u krivičnopravnoj nauci. Restorativna pravda se suprotstavlja konvencionalnom načinu gledanja na kriminalitet. Ona po mišljenju Geri Džonstona urednika *Priručnika o restorativnoj pravdi (tekstovi, izvori, kontekst)*³ predstavlja najveće naučno dostignuće savremenog krivičnog prava i kriminologije. Restorativna pravda je mnogo više od teorije, pravca, ideje ili projekta. Ona podrazumeva drugačiji (izmenjeni) način gledanja na kriminalitet i njegov dosadašnji retributivni odgovor, a naročito na maloletne delinkvente koji tek treba da zauzmu društvene pozicije. Iz tih razloga, razmatranje restorativne pravde kao celine omogućava bolje prepoznavanje prisustva njenih elemenata u našem krivičnom pravu.

Norveški kriminolog Nils Kristi⁴ se smatra rodonačelnikom restorativnog modela koji bi po njemu trebalo da zameni dosadašnji retributivni način odgovora na kriminalitet. On se suprotstavlja retributivnom reagovanju na kriminalitet, jer se isti po njemu bavi posledicama a na uzrocima kriminaliteta. Zato je potreban novi pristup koji bi uključio posredovanje (medijaciju) između učinioca i žrtve krivičnog dela. Tako bi se postigao dvostruki efekat, sa jedne strane bi učinilac bio pošteđen krivične procedure i svih negativnih efekata koje ona nosi sa sobom, a sa druge strane bi žrtva dobila kakvo-takvo zadovoljenje. Ovakav način reagovanja na kriminalitet najbolju primenu postiže na polju maloletničke delinkvencije. Maloletni učinilac krivičnog dela izbegava stigmatiziranje koje sa sobom nosi krivični postupak, naročito ako je u pitanju primarni delinkvent, čije krivično delo je po pravilu rezultat slučaja, podražavanja stavova negativnih društvenih grupa, nedostatka socijalne kontrole itd. U pitanju je blaži stepen vaspitne zapuštenosti kod maloletnih delinkvenata, koji u sadašnjim uslovima iziskuje drugačiju državnu i društvenu reakciju.

Možemo zaključiti da su na prvom mestu, nemoć klasičnih kazni i neuspeh resocijalizacije uticali na iznalaženje novih alternativnih oblika reagovanja na kriminalitet, koji bi bili humaniji i lišeni retributivnih elemenata.⁵

³ Gerry Johnstone, *A Restorative Justice Reader (text, sources, context)*, Willan Publishing, Devon, U.K., 2003. godine, str. 511 i dalje.

⁴ Profesor Nils Kristi je predavač kriminologije na Institutu za kriminologiju i sociologiju prava na Pravnom fakultetu — Univerziteta u Oslu.

⁵ Dr Nataša Mrvić-Petrović i mr Đorđe Đorđević, *Moć i nemoć kazne*, Vojnoizdavački zavod i Institut za kriminološka i sociološka istraživanja, 1998. godine, Beograd.

Pojam restorativne pravde je naišao na različita tumačenja i viđenja pojedinih krivičara. Oni definišu restorativnu pravdu na dva načina:

— kao alternativu krivičnopravnom sistemu, posmatra se kao „progresivna alternativa narastajućoj primeni zatvorske kazne i drugih mera kojima se pokušava kontrolisati kriminalitet i ostvariti pravda” (Džonston), „kao pokušaj da se raskinu veze sa tradicionalnim krivičnopravnim sistemom i klasičnim modelom primene krivičnog prava u odgovoru na kriminalitet i to kroz modifikovanu primenu određenih principa građanskog prava” (Džonston)

— kao proces, ishod ili skup principa, tako pojedini autori restorativnu pravdu definišu kao „proces u kome strane koje su u sukobu koji je nastao izvršenjem krivičnog dela zajedno odlučuju o tome na koji način da se poprave posledice krivičnog dela” (Zehr, Maršal i dr.), druga grupa autora daje prednost naknadi štete i popravljanju odnosa narušenog krivičnim delom (Valgrejv, Bejzmor i dr.), najzad treća grupa autora restorativnu pravdu određuje kao skup principa, karakteristika ili vrednosti (Van Nes, Hejdžmen i dr.).⁶

Osim restorativne pravde, o čemu je bilo reči, često je u upotrebi pojam „restorativno pravosuđe”. Pojava restorativnog pravosuđa vezuje se za različite pilot projekte u okviru krivičnog zakonodavstva Kanade, SAD, kao i kod pojedinih država zapadne Evrope. U Kanadi se u drugoj polovini 20. veka počelo primenjivati restorativno pravosuđe, kao alternativni oblik uslovnog kažnjavanja mladih delinkvenata.

Opšteprihvaćena definicija restorativnog pravosuđa, glasi: „Restorativno pravosuđe je proces u kome strane učesnice u pojedinačnom delu zajednički donose odluku kako da se nose sa posledicama ovog dela i njegovim implikacijama na budućnost”.⁷

Po Maršalu, restorativno pravosuđe podrazumeva skup opštih načela koja usmeravaju opštu praksu bilo koje ustanove ili grupe u tretiranju krivičnog dela.⁸

Neka od tih načela su:

- stvaranje dovoljno prostora za lično učešće glavnih aktera u restorativnom procesu
- orijentacija ka pristupu rešavanja problema unapred
- kreativna (fleksibilna) praksa
- posmatranje problema koje su izazvali krivična dela iz ugla njihovog okruženja

Na međunarodnom planu značajna je definicija restorativne pravde, sadržana u Deklaraciji OUN o osnovnim principima primene programa

⁶ O tome više: Mr Sanja Čopić, *op. cit.*, str. 28. i dalje.

⁷ M. Liebmann, *O veštinama posredovanja između žrtve i počinioca (materijal za seminar)*, UNICEF, 2003. godine, Beograd.

⁸ T. Marshall, *Restorative justice: An overview*, Home Office, 1999. year, London.

restorativne pravde u krivičnim slučajevima (2000. godine), ona definiše restorativnu pravdu kao: „programe koji su bazirani na restorativnom procesu i/ili teže ostvarivanju restorativnih ciljeva. Pri tome se misli na postizanje sporazuma kao rezultata restorativne pravde, uključujući reparaciju štete, rad u korist zajednice i sl., a sve u cilju omogućavanja reparacije za žrtvu i učinioca krivičnog dela.”⁹

U Srbiji se pojavljivanje restorativne pravde vezuje za prve projekte razvoja diverzionih šema u Nišu. Takav projekat je pokrenut 2002. godine, od strane UNICEF-a. Ovaj projekat je podrazumevao posredovanje (medijaciju) između žrtve i počinioca. Učesnici ovog projekta bili su: Ministarstvo pravde, Ministarstvo unutrašnjih poslova, Ministarstvo prosvete i sporta, Ministarstvo za rad, zapošljavanje i socijalnu politiku, Centar za socijalni rad grada Niša i Beogradska kancelarija UNICEF-a. Sledeće godine pokrenut je sličan projekat pri Vaspitno-popravnog domu u Kruševcu, sa ciljem rešavanja sukoba između mladih delinkvenata u domu. Sredinom 2005. godine počeli su sa radom „mobilni timovi” za sveobuhvatnu dečiju zaštitu u 12 opština u Srbiji. Oni su stvorili mrežu za posredovanje između žrtve i počinioca.¹⁰

Na osnovu napred navedenog, autor ovoga rada stoji na stanovištu da se treba prikloniti shvatanju koje restorativnu pravdu svrstava kao deo krivične procedure odnosno krivičnog postupka. Ovo iz razloga što bi izdvajanje restorativnog procesa iz krivične procedure vodilo proizvoljnosti i gubljenju kontrole nad primenom mera koje predviđa restorativni proces. Zato je pravilnije restorativnu pravdu tretirati kao deo krivične procedure, odnosno kao skretanje krivičnog postupka. Mere koje čine sastavni deo restorativne pravde a primenjuju se prema maloletnim delinkventima, drugačije nazivamo diverzionim merama (la diversion).¹¹

Na osnovu stavova autora koji zastupaju restorativnu pravdu kao novi društveni odgovor na kriminalitet, mogu se formulisati četiri osnovna principa restorativne pravde, a koji su primenjivi na alternativne mere (vaspitne naloge) koji se izriču prema maloletnicima:

1. Personalizam, tj. tretiranje krivičnog dela kao povrede ljudi i njihovih međusobnih odnosa, pre nego povrede zakona
2. Popravljanje, podrazumeva popravljanje štete kao primarnog cilja a ne kažnjavanje izvršioca krivičnog dela
3. Reintegracija, ima za cilj uključivanje izvršioca krivičnog dela u društvo a nikako njegovo stigmatiziranje i izolaciju

⁹ Preuzeto sa veb sajta: www.un.org/, autor pristupio 16. 02. 2009. godine.

¹⁰ J. Hrnčić i D. Vujačić-Ričer, *Medijacija između žrtve i počinioca — mogućnosti razvoja u Srbiji*, Primenjena psihologija 1, Zbornik radova Filozofskog fakulteta u Nišu, 2006. godine, str. 57 i dalje.

¹¹ Ovaj izraz (la diversion) ili skretanje krivičnog postupka, podrazumeva modalitete postupanja u cilju očuvanja mladih učinilaca krivičnih dela od štetnog dejstva krivične procedure. Up.: Ansel Mark: *Društvena odbrana*, Institut za kriminološka i sociološka istraživanja, 1991. godine, Beograd, str. 63.

4. Učešće, znači uključivanje odnosno ohrabrivanje svih direktnih učesnika da se problemom kriminalnog ponašanja bave zajedno.

Navedeni principi na kojima počiva restorativna pravda ukazuju da je njen cilj rehabilitacija, kako učinioca krivičnog dela tako i žrtve odnosno društvene zajednice koja trpi posledice krivičnog dela. Imajući to u vidu, restorativnu pravdu ne možemo posmatrati kao alternativu ili zame-nu za postojeći krivičnopravni sistem, već kao njegov sastavni deo. Pri-mena restorativne pravde ne vodi ka negaciji osnovnih krivičnopravnih instituta, naprotiv ona učvršćuje temelje krivičnog prava, dajući mu novu dimenziju i novo viđenje aktera krivičnog dela — učinioca, žrtvu i dru-štvo u celini.

2. Odnos retributivne i restorativne pravde

Restorativna pravda preko izricanja alternativnih mera prikazuje pred-nosti koje pruža savremeni način reagovanja na kriminalitet. Pod restora-tivnom pravdom se podrazumevaju svi oblici društvene reakcije na krimi-nalno ponašanje, koji podrazumevaju izbegavanje odnosno odustajanje od klasičnog „represivnog” krivičnog postupka. Osnovna ideja restorativne pravde se sastoji u aktivnom učestvovanju učinioca, žrtve i društva. Me-đutim, to što se restorativnom pravdom omogućava svojevrсно „izmire-nje” između učinioca i žrtve, ne umanjuje prisustvo retributivnih eleme-nata. Isto tako, to što javni tužilac odnosno sudija za maloletnike odlučuje o tome hoće li izreći pojedine obaveze predviđene vaspitnim naložima ili će pak nastaviti formalni krivični postupak, ne umanjuje dejstvo restora-tivne pravde. Ovo govori u prilog tezi da se u našem krivičnom pravu primenjuje „ograničena” restorativna pravda.

Radi boljeg razumevanja međusobnog odnosa retributivnog i restora-tivnog modela pravde, autor je njihove osnovne karakteristike prikazao u tabeli koja sledi:

Tabela 1. Razlike između retributivnog i restorativnog postupka/procesa kod maloletnih učinilaca krivičnih dela.

RETRIBUTIVNI MODEL	RESTORATIVNI MODEL
Prednost načela materijalne istine	Prednost izmirenju stranaka i naknadi štete nastale kriv. delom
Objektivno utvrđivanje povrede zakonskih normi	Zadovoljenje interesa stranaka (učinioca, žrtve, društva)
Kruto sprovođenje pravila krivične procedure	Prilagođavanje krivične procedure primeni alternativnih mera
Glavna uloga sudije, tužioca, sudskog veća	Povećana uloga ostalih institucija (centra za socijalni rad, nevladinih organizacija...)
Obavezno sprovođenje dokaznog postupka	Izostajanje dokaznog postupka u slučajevima kada se primenjuju alternativne mere

Relativno dugo trajanje krivičnog postupka	Izostajanje klasičnog krivičnog postupka ili njegovo prekidanje odnosno skraćeno trajanje
Veliki i nepotrebni troškovi koje povlači vođenje krivičnog postupka	Smanjeni troškovi vođenja postupka ili pak njihovo izostajanje
Izricanje krivične sankcije kao posledice izvršenog kriv. dela	Izmirenje, naknada štete, rad u korist humanitarnih organizacija...

Iz tabele se jasno mogu videti razlike između retributivne i restorativne pravde. U svakoj fazi krivičnog postupka kao i pre njegovog početka, postoji jasna linija razdvajanja koja se završava izricanjem krivične sankcije (retributivna pravda) odnosno izricanjem neke od obaveza u okviru alternativnih mera (restorativna pravda). Da bi se ispunile sve neophodne pretpostavke na kojima počiva restorativni model pravde, potrebno je visoko profesionalno i specijalizovano osoblje unutar institucija i nevladinog sektora nadležnih za pomoć i kontrolu u primeni pojedinih obaveza. Naročito je važno prisustvo specijalno edukovanih lica koja poseduju određeno predznanje iz oblasti medijacije i rada sa maloletnim delinkventima. Samo tako se u potpunosti mogu ispuniti svi elementi restorativne pravde.

Nadalje, (tabela 1) jasno ukazuje da je restorativna pravda duboko personalizovana, što je dodatno odvaja od retributivne pravde i represivnih crta koje je odlikuju. Step en uspešnosti u primeni restorativne pravde zavisi od ljudskog faktora, jer sve tri strane (učinilac, žrtva, društvo) direktno utiču svojim ponašanjem na restorativni proces.¹² Prisustvo dominacije bilo kog učesnika restorativnog postupka štetno utiče na njegov ishod. Zato je potrebno voditi računa da se prilikom restorativnog postupka svi učesnici drže „pod kontrolom”. Svaki od učesnika koji želi da nametne svoje stavove drugima, kao i da dominira restorativnim postupkom direktno utiče na njegovu objektivnost.

U tom smislu prof. Miomira Kostić ističe da: „Neravnoteža moći predstavlja strukturalni fenomen. Struktura restorativnih procesa mora biti takva da minimalizuje neravnotežu moći. Usvojeni standardi usmeravaju pripremni rad učesnika postupka upravo ka postizanju ravnoteže između učesnika postupka. Organizovane grupe zastupnika interesa pojedinih žrtava imaju posebno značajnu ulogu kada postoji neravnoteža moći iskazana u samom deliktu. Time su obuhvaćene grupe za podršku ženama i deci kada je porodično nasilje predmet debate i grupe za podršku ekološke sredine kada se vrše krivična dela protiv prirodne sredine od strane moćnih korporacija”.¹³

¹² Prema maloletnom delinkventu na koga se primenjuje krivični postupak sa elementima restorativne pravde, ne može se sprovoditi tako da prilikom preduzimanja pojedinih radnji u postupku budu prisutna nepoželjna lica (odrasli, mediji).

¹³ Dr Miomira Kostić, *Uspostavljanje standarda za restorativnu pravdu*, Temida, br. 1, 2007. godine, Beograd, str. 9.

Može se izvesti zaključak da je važan princip restorativne pravde ravnopravnost svih učesnika postupka. Ukoliko bi princip ravnopravnosti bio narušen onda bi uspeh restorativnog postupka bio stavljen pod znak pitanja. Zato je neophodno poštovanje standarda sadržanih u međunarodnim konvencijama, deklaracijama i drugim dokumentima.¹⁴

3. Rezultati u primeni restorativne pravde

U Srbiji se restorativna pravda i na njoj zasnovan krivični postupak primenjuje u relativno skromnom obimu. Podaci do kojih je autor došao vezuju se za aktivnosti Centra za medijaciju u Niškom regionu. U godišnjem izveštaju ovoga Centra za 2006. godinu je objavljen podatak da je 72% uspešno objavljenih medijacija. Oštećene strane su fizička lica i/ili institucije (od kojih su tri škole). Kroz postupak medijacije prošlo je ukupno 105 maloletnih delinkvenata. Ovde se radilo o krivičnim delima blažeg fizičkog i psihičkog zlostavljanja, sitnim krađama, a u slučaju gde su oštećene institucije radilo se o lakšim krivičnim delima oštećenja tuđih stvari i krađe. U Centru za socijalni rad u Nišu je povučeno iz sudskih postupaka ukupno 15 krivičnih prijava, kao rezultat uspešno sprovedenih medijacija.

Na osnovu celokupnog uvida u Izveštaj o radu Centra za medijaciju u Nišu može se izvesti zaključak da su uspešno sprovedeni postupci medijacije, ali da su rezultati još uvek skromni i ograničeni na maloletnike kao učinioce lakših krivičnih dela.

Kao primer uspešnosti u primeni restorativne pravde možemo navesti neke od slučajeva medijacije u Velikoj Britaniji. Tako, Libman i Brejtvejt navode podatke Centra za medijaciju tokom 1996. i 1997. godine u Velikoj Britaniji. Prema navedenim podacima u 93% su učinioци krivičnog dela bili spremni da medijaciju preporuče svojim prijateljima a 48% je preporučivalo retributivni (sudski) postupak. Nadalje, u studiji iz 1996. godine (posmatrano kroz uspeh u naknadi štete) 87% mladih delinkvenata je preporučivalo medijaciju svojim prijateljima, dok se u 1997. godini taj procenat povećao na 91%.¹⁵

4. Značaj i perspektive restorativne pravde u krivičnom pravu

Restorativna pravda kao novi model razumevanja društvene pravde ima višestruki značaj u modernom krivičnom pravu. Principi na kojima je zasnovana i vrednosti koje se štite zahtevaju mnogo širi pristup u primeni

¹⁴ Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima, Međunarodni pakt o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima..., (videti: www.un.org/).

¹⁵ Dušan Randelović, *Efikasnost i neki domeni primene medijacije između žrtve i počinioca*, Godišnjak za psihologiju, br. 4—5, Niš, 2006. godine.

mera koje ona predviđa. Restorativna pravda se pojavljuje kao odgovor na krizu dosadašnjeg klasičnog, pre svega penitencijarnog, odgovora na kriminalno ponašanje. Pojedini zapadni teoretičari vide je kao novi oblik shvatanja osnovnih krivično-pravnih instituta i krivičnog prava. Tako, Tom Kavanag smatra da je „klasičan krivično-pravni sistem doživeo krah i da stvara spiralu učešća siromašnih, mentalno bolesnih i marginalaca, a da restorativna pravda pomaže da ljudi žive život sa strašću, ispunjen ličnim i zajedničkim ciljevima i snovima u težnji da dostignu svoje potpune mogućnosti”.¹⁶ Nadalje, restorativna pravda predstavlja odstupanje od tradicionalnog i konvencionalnog pristupa u društvenom odgovoru na kriminalitet. U tom smislu se restorativnom modelu „društvene” pravde prigovara da podriva već ustaljeni i „uspešni” klasični krivično-pravni model društvene reakcije, pa se njenom primenom ne ostvaruje srazmernost u sankcionisanju delinkventnog ponašanja. Ipak, osnovne postavke na kojima se temelji restorativna pravda same po sebi negiraju napred navedene kritike. Cilj restorativne pravde nije postizanje proporcionalnosti u sankcionisanju delinkventnog ponašanja. Naprotiv, ovim modelom pravde se želi postići zadovoljenje svih učesnika restorativnog procesa, tj. učinioaca, žrtve i društvene zajednice. Zato je područje maloletničke delinkvencije pogodan teren za primenu restorativne pravde. Maloletnici kao najmlađa populacija zahtevaju drugačiji „blaži” oblik društvene reakcije. Napredak u primeni restorativne pravde se sastoji u činjenici da se izbegava tzv. sekundarna viktimizacija žrtve krivičnog dela koju sa sobom nosi primena klasičnog krivičnog postupka. Tako u Kanadi Council on Justice and Corrections je 1996. godine podneo izveštaj nastao na iskustvu žrtava nasilja i utvrdio da je „kontakt između žrtve i krivičnog suda bio primarni izvor reviktimizacije, frustracije, razočaranja, dosađivanja, pre nego li doprinos u rešavanju problema žrtava”. Isto tako, prema izveštaju nevladine organizacije iz Njufaundlenda Provincial Association Against Family Violence „žrtve su zabrinute oko sopstvenog minimalnog učešća u krivičnom postupku i da se nekada osećaju kao osobe kojima se sudi umesto osobe koja je optužena za zločin..., a sadašnji sistem funkcioniše tako što delinkvente radije zadržava u sistemu nego što ih ohrabruje da prestanu da vrše zločin”.¹⁷

Ovo su samo neki od argumenata koji sami za sebe dovoljno govore o potrebi za ozbiljnijom reformom dosadašnjeg retributivnog oblika društvene reakcije na kriminalitet. Ideja restorativne pravde daje mnogo bolje rezultate u državama koje su ranije počele sa njenom primenom. Posredovanje između učinioaca krivičnog dela i žrtve vodi njihovom približavanju i lakšem rešavanju mnogih problema koje retributivni model nije mogao da prevaziđe. U tome je primarni značaj restorativne pravde u modernom

¹⁶ Tom Cavanagh je bivši novinar koji je bio 28 godina izveštač iz suda i koji se smatra njenim osnivačem i glavnim predstavnikom. Preuzeto sa sajta www.Restorativejustice.Corn/Tom.html, autor pristupio 21. 02. 2009. godine.

¹⁷ Dr Miomira Kostić, *Restorativna pravda, smisao i mogućnosti primene*, Socijalna misao, br. 2—3, 2005. godine, Beograd, str. 47.

krivičnom pravu, koje sa sobom nosi drugačiji pogled na glavne aktere kriminalnog ponašanja u društvu.

5. Zaključak

Kriminalitet kao globalni problem cele planete počiva na narušenim međuljudskim odnosima. Ovakvi odnosi najviše utiču na maloletničku populaciju koja nije u stanju da se odupre izazovima modernog društva. Narušeni međuljudski odnosi potiču od porodice, preko škole, ulice, masovnih medija i ostalih oblika organizovanja društvenog života. Evidentan je globalni rast agresivnosti kod maloletnika za koji, po mišljenju autora, društvo nije pronašlo adekvatan odgovor. Pojavom restorativne pravde žele se prevazići i otkloniti svi nedostaci koje je za sobom nosila dugogodišnja primena retribucije. To se postiže primenom principa na kojima počiva ideja restorativne pravde: posredovanje između učinioca krivičnog dela i žrtve, njihovim izmirenjem, naknadom štete koju je pretrpela žrtva, radom u humanitarne svrhe, redovnim posećivanjem centra za socijalni rad i drugih institucija itd. Prema tome, restorativno pravosuđe pruža čitav niz mogućnosti zasnovanih na ideji razumevanja, izmirenja, naknadi pričinjene štete, saradnje. Osnovni cilj kome teži restorativno pravosuđe odnosi se na preventivnu ulogu organa koji učestvuju u njegovoj primeni. Posebno je važna uloga restorativnog pravosuđa na planu smanjenja stope kriminaliteta kod najmlađe populacije. Prednosti ovakvog oblika državne reakcije sastoje se u fleksibilnijem, neformalnom, neposrednom pristupu među učesnicima u krivičnom postupku. Strana iskustva idu u prilog zaključku da će u budućnosti retributivni model sve manje biti zastupljen, kada je u pitanju maloletnička populacija.

Treba reći da se restorativna pravda susreće sa mnogo teškoća na svom putu reformisanja tradicionalno-retributivnog pravosuđa. U praksi se pokazalo da žrtve nisu spremne da se tako brzo susretnu sa učiniocima, već da to zahteva protek određenog vremenskog perioda, pre nego što pokažu spremnost da učestvuju u restorativnom postupku. Osim toga, u domaćoj naučnoj i stručnoj javnosti još uvek ne postoji dovoljno poznavanje osnovnih principa i sadržaja restorativne pravde, što dodatno otežava njenu primenu. Zato je potrebno o restorativnoj pravdi govoriti na naučnim skupovima, seminarima, okruglim stolovima, predavanjima, susretima itd. Još uvek je ideja restorativne pravde nepoznanica za veliki deo našeg društva, pa nas zato očekuje dug put u cilju njenog potpunog uspostavljanja. Smatramo da za sada još uvek nije dovoljno učinjeno na ovom planu i da je prerano govoriti o primeni restorativne pravde u meri u kojoj je ona prisutna u pravnim sistemima zemalja EU.

LITERATURA

1. Mr Sanja Čopić, *Pojam i osnovni principi restorativne pravde*, Temida, br. 1, 2007. godine, Beograd.
2. Gerry Johnstone, *A Restorative Justice Reader (text, sources, context)*, Willan Publishing, Devon, U.K., 2003.
3. Dr Nataša Mrvić-Petrović i mr Đorđe Đorđević, *Moć i nemoć kazne*, Vojnoizdavački zavod i Institut za kriminološka i sociološka istraživanja, 1998. godine, Beograd.
4. M. Liebmann, *O veštinama posredovanja između žrtve i počinioca (materijal za seminar)*, UNICEF, 2003. godine, Beograd.
5. T. Marshall, *Restorative justice: An overview*, Home Office, 1999. year, London.
6. J. Hrnčić i D. Vujačić-Ričer, *Medijacija između žrtve i počinioca — mogućnosti razvoja u Srbiji*, Primenjena psihologija 1, Zbornik radova Filozofskog fakulteta u Nišu, 2006. godine.
7. Ansel Mark: *Društvena odbrana*, Institut za kriminološka i sociološka istraživanja, 1991. godine, Beograd.
8. Dr Miomira Kostić, *Uspostavljanje standarda za restorativnu pravdu*, Temida, br. 1, 2007. godine, Beograd.
9. Dušan Randelović, *Efikasnost i neki domeni primene medijacije između žrtve i počinioca*, Godišnjak za psihologiju, br. 4—5, Niš.
10. Tom Cavanagh je bivši novinar koji je bio 28 godina izveštač iz suda i koji se smatra njenim osnivačem i glavnim predstavnikom. Preuzeto sa sajta www.Restorativejustice.Corn/Tom.html, autor pristupio 21. 02. 2009. godine.
11. Dr Miomira Kostić, *Restorativna pravda, smisao i mogućnosti primene*, Socijalna misao, br. 2—3, 2005. godine, Beograd.

RESTORATIVE JUSTICE IN THE LIGHT OF THE ALTERNATIVE REACTION TO THE JUVENILE CRIMINAL BEHAVIOR

Ivan Joksić, LL.M.

Summary

The reasons why the author chose the topic of restorative justice are related to its impact on the introduction of alternative measures against juveniles. Many authors underline in their articles that the elements of restorative justice are included in our criminal law in alternative measures against juveniles (educational orders). In order to better understand the concept, legal nature, basic elements of alternative measures against juveniles it is necessary to clearly define the concept and content of the "restorative justice", which is not an easy task, primarily because there is no universal definition of the restorative justice in the criminal law. Further more, the restorative justice cannot be conceptually defined because it can be considered as: movement, model, paradigm, idea, approach.

The author thinks that introduction of alternative measures against juveniles in our criminal law is a pioneer project, which comes as a conseljuence of the growing influence of the restorative justice on the majority of criminal laws in the region. The alternative

measures were born based on the restorative justice and as such truly reflect its basic principles. Therefore it is necessary to observe the issue of alternative measures against juveniles in the light of restorative justice.

Keywords: restorative justice, retributive justice, juveniles, alternative measure, public prosecutor, law